

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Michał Laskowski (przewodniczący)

SSN Jacek Błaszczyk

SSN Piotr Mirek (sprawozdawca)

Protokolant Dorota Szczerbiak

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej
w sprawie **D. A.**

w przedmiocie wyroku łącznego
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 19 października 2023 r.,
kasacji, wniesionej przez obrońcę
od wyroku Sądu Okręgowego w Płocku
z dnia 18 listopada 2022 r., sygn. akt V Ka 332/22,
zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Sochaczewie
z dnia 22 lutego 2022 r., sygn. akt II K 59/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w Płocku do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Sochaczewie, wyrokiem łącznym z dnia 22 lutego 2022 r., sygn. akt II K 59/21, po rozpoznaniu sprawy D. A., skazanego prawomocnymi wyrokami wymienionymi w punktach od 1 do 59, na podstawie art. 568a § 1 pkt 2 k.p.k., art. 569 § 1 k.p.k., art. 85 § 1 i 2 kk, art. 86 § 1 k.k., art. 87 § 1 k.k. w zw. z art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz. U. z 2020 poz. 1086), połączył podlegające łączeniu kary pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności, a także kary grzywny, wymierzając skazanemu karę łączną 12 lat pozbawienia wolności oraz karę grzywny w wymiarze 520 stawek dziennych po 20 zł każda.

Wyrok łączny objął 54 spośród 59 wyroków skazujących D. A. – poza jego zakresem pozostał wyrok Sądu Rejonowego w Sochaczewie z dnia 16 października 2020 r., sygn. akt II K 59/21, jako wydany po 24 czerwca 2020 r., a także wyroki: Sądu Rejonowego w C. z dnia 5 października 2016 r., sygn. akt II K [...] (rok pozbawienia wolności), Sądu Rejonowego w C. z dnia 27 września 2018 r., sygn. akt II K [...] (8 miesięcy pozbawienia wolności), Sądu Rejonowego w B. z dnia 2 października 2018 r., sygn. akt II K [...] (10 miesięcy pozbawienia wolności) oraz Sądu Rejonowego w B. z dnia 26 października 2018 r., sygn. akt VII K [...] (8 miesięcy pozbawienia wolności) – ze względu na wykonanie kary.

Apelację od wyroku łącznego wniósł zarówno skazany, jak i jego obrońca.

Obrońca zarzucił naruszenie prawa procesowego, a to art. 4 § 1 k.p.k. (prawidłowo powinno być art. 4 § 1 k.k. – uwaga SN) poprzez niedokonane analizy akt sprawy - stanu skazań będących przedmiotem oceny pod kątem możliwości zastosowania art. 4 § 1 k.p.k. czyli ustawy względniejszej dla skazanego, co miało wpływ na treść wyroku, a także rażącą niewspółmierność orzeczonej wobec skazanego D. A. kary łącznej 12 lat pozbawienia wolności. Na tej podstawie wniósł o uchylenie wyroku łącznego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, bądź ewentualnie, o zmianę wyroku łącznego przez wymierzenie kary na zasadzie pełnej absorpcji.

Skazany w sporządzonej osobiście apelacji zakwestionował wysokość wymierzonych mu kar łącznych.

Sąd Okręgowy w Płocku, wyrokiem z dnia 18 listopada 2022 r., sygn. akt V Ka 332/22, zaskarżony wyrok zmienił w ten sposób, że podstawę prawną o orzeczeniu wobec skazanego kar łącznych pozbawienia wolności i grzywny uzupełnił o przepis art. 4 § 1 k.k. W pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Kasację od powyższego wyroku wniósł obrońca skazanego, zaskarżając go w całości i zarzucając:

1. obrazę przepisów prawa materialnego, mającą wpływ na treść orzeczenia, a to art. 4 § 1 k.k. w zw. z art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID 19, poprzez nierozważenie konkurujących stanów prawnych, wynikających z nowelizacji przepisów określających warunki orzeczenia kary łącznej, tj. nowelizacji dokonanej ww. ustawą, co doprowadziło do niewyjaśnienia z jakich powodów uznano zastosowane przepisy za względniejsze dla skazanego, podczas gdy przesłanką wydania wyroku łącznego jest nie tylko istnienie przesłanek materialnoprawnych, ale również ocena sytuacji procesowej skazanego pod kątem treści art. 4 k.k. i rozważenie czy zastosowanie innego połączenia kar (na bazie innego zbiegu przestępstw) stworzy dla skazanego sytuację korzystniejszą, czy też nie;
2. obrazę przepisów prawa materialnego, mającą wpływ na treść orzeczenia, a to art. 85a k.k. w zw. z art. 85 § 1 k.k. w zw. art. 86 § 1 k.k., poprzez ich nieprawidłowe zastosowanie i wymierzenie skazanemu kary łącznej na zasadzie asperacji zmierzającej w kierunku kumulacji, nie zaś absorpcji lub asperacji zmierzającej w kierunku absorpcji, podczas gdy bliskość przedmiotowa, jak również zbieżność czasowa między zbiegającymi się przestępstwami, jak również okoliczności zaistniałe po wydaniu poszczególnych wyroków, a dotyczące zachowania skazanego w zakładzie karnym opisane w opinii o skazanym przemawiają za zastosowaniem zasady absorpcji bądź ewentualnie zasady asperacji, niemniej w kierunku zbliżonym

do zasady absorpcji przy wydaniu wyroku łącznego, które to uchybienie w konsekwencji prowadzi do wymierzenia skazanemu kary rażąco niewspółmiernej;

3. obrazę przepisów prawa materialnego, mającą wpływ na treść orzeczenia, a to art. 87 § 1 k.k. poprzez jego zastosowanie i połączenie kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności oraz wymierzenia w ich miejsce kary łącznej pozbawienia wolności po uprzednim „przeliczeniu” kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności, przy jednoczesnym zaniechaniu rozważenia, czy w realiach danej sprawy należy dokonać połączenia kar pozbawienia wolności z karami ograniczenia wolności i orzec karę łączną pozbawienia wolności, czy też odrębne orzec kary łączne pozbawienia wolności i ograniczenia wolności, które to uchybienie w konsekwencji prowadzi do wymierzenia skazanemu kary rażąco niewspółmiernej.

Mając na względzie powyższe zarzuty, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym.

Odpowiedź na kasację złożył prokurator wnosząc o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy stwierdził, co następuje.

Kasacja, mimo pewnych niedoskonałości, odczytywana przez pryzmat art. 118 § 1 k.p.k., okazała się zasadna, co skutkować musiało jej uwzględnieniem i uchyleniem zaskarżonego wyroku. Skarżący trafnie wskazał, że Sąd pierwszej instancji nie rozważył należycie, w jaki sposób sytuacja skazanego kształtowałaby się w zależności od zastosowania tzw. ustawy nowej bądź starej. Nie przeprowadzono zatem weryfikacji, o której mowa w art. 4 § 1 k.k. Co więcej, nawet w zakresie, w jakim Sąd pierwszej instancji oraz akceptujący jego decyzję Sąd odwoławczy nawiązywały do normatywnej treści art. 4 § 1 k.k., czyniły to błędnie – uzupełniając jego treść o art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID 19 (dalej: Tarcza 4.0).

Tak sformułowana, ogólna ocena wymaga doprecyzowania w kontekście podniesionych zarzutów.

W pierwszej kolejności skarżący zarzucił, że w realiach niniejszej sprawy doszło do naruszenia art. 4 § 1 k.k. w zw. z art. 81 ust. 1 wymienionej wyżej ustawy poprzez nierozważenie konsekwencji stosowania konkurujących stanów prawnych, co było konieczne w związku z nowelizacją przepisów określających warunki orzekania kary łącznej.

W ocenie Sąd Najwyższego Sądy obu instancji nie przeprowadziły należytej weryfikacji w tym zakresie, przy czym błąd Sądu odwoławczego – z racji jego roli w procesie karnym – sprowadzał się do przeprowadzenia wadliwej kontroli instancyjnej i w taki sposób należy odczytywać pierwszy zarzut kasacji. Skala naruszenia art. 4 § 1 k.k. miała tu jednak charakter znacznie szerszy i polegała w istocie na błędnym zdekodowaniu treści normatywnej przepisów intertemporalnych.

Odnosząc się do pierwszego aspektu zarzutu wskazać należy na dwie kwestie. Po pierwsze, wyroki brane pod uwagę przy wydawaniu wyroku łącznego zapadły w dwóch stanach prawnych. Przed dniem 24 czerwca 2020 r. obowiązywały art. 85, art. 86 oraz art. 87 w brzmieniu nadanym im na mocy ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 369) oraz ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 437) - ustawa stara. Od dnia 24 czerwca 2020 r. przepisy powyższe obowiązywały w brzmieniu nadanym im na mocy ustawy Tarcza 4.0 – ustawa nowa.

Wprowadzone zmiany były istotne. Ustawa stara dopuszczała łączenie nie tylko kar, ale i kar łącznych (art. 85 k.k.). Rezygnowała też z kryterium pierwszego wyroku skazującego, jako okoliczności wykluczającej łączenie kar. Jednocześnie jednak pozwalała na łączenie wyłącznie tych kar, które podlegały wykonaniu. Ustawa nowa, wracając do rozwiązań sprzed nowelizacji z 2015 r., wymuszała każdorazowo uwzględnianie bazowych kar jednostkowych, dopuszczając łączenie kar, które zostały wykonane. Wprowadzała także kryterium pierwszego wyroku. Już pobieżna

analiza różnic między ustawą starą a ustawą nową pozwala na stwierdzenie, że w sytuacji skazanego wybór ustawy względniejszej nie był oczywisty.

Sądy obu instancji nie rozważyły, który z możliwych modeli wymiaru kary łącznej uznać należy za względniejszy dla skazanego, mimo że rozstrzygnięcie powyższej kwestii było ich obowiązkiem. Brak szerszych rozważań w tym zakresie poczytywać należy jako naruszenie art. 4 § 1 k.k., na co trafnie zwrócił uwagę skarżący. Co istotne, treść uzasadnienia wyroku Sądu pierwszej instancji nie tylko nie wyjaśnia toku rozumowania Sądu, ale wręcz wprowadza w błąd.

W części sprawozdawczej tego wyroku wymieniono 59 wyroków, którymi skazano D.A. i które stanowiły przedmiot postępowania Sądu Rejonowego.

Jak już wcześniej wskazano, w części dyspozytywnej wymieniono kary wymierzone na mocy 54 z nich. Poza wyrokiem łącznym pozostawiono wyroki Sądu Rejonowego w S. z 16 października 2020 r., sygn. akt II [...]; Sądu Rejonowego w C. z 5 października 2016 r., sygn. akt II K [...]; Sądu Rejonowego w C. z 27 września 2018 r., sygn. akt II [...]; Sądu Rejonowego w B. z 2 października 2018 r., sygn. II K [...]; oraz Sądu Rejonowego w B. z 26 października 2018 r. sygn. akt VII K [...], których jednak nie wymieniono wprost w części dyspozytywnej wyroku.

W treści uzasadnienia wyroku wyliczono wyroki wydane wobec skazanego, pomijając wyroki: Sądu Rejonowego w C. z 27 września 2018 r., sygn. akt II K [...]; Sądu Rejonowego w B. z 2 października 2018 r., sygn. II K [...]; Sądu Rejonowego w B. z 26 października 2018 r. sygn. akt VII K [...]. Co istotne, wliczenie zawiera numerację: od 1.1.1. do 1.1.59. Pozornie liczba wyroków wydanych w stosunku do skazanego nie uległa zmianie, jednak wyliczenie w trzech miejscach zamiera powtórzenia (pozycja 1.1.5. jest tożsama z 1.1.55, pozycja 1.1.10 z 1.1.56, zaś pozycja 1.1.13. z 1.1.57.).

Uzasadnienie wyroku Sądu pierwszej instancji nie rozważa w ogóle wariantu, w którym zastosowanie znajduje ustawa nowa, pozwalająca na połączenie kar już wykonanych; pominięto go milczeniem. Sąd odwoławczy zaakceptował taki stan rzeczy, co w realiach sprawy stanowiło naruszenie prawa.

Naruszenie art. 4 § 1 k.k. nie ograniczyło się jednak wyłącznie do braku weryfikacji *in concreto* obu ustaw pod kątem ich surowości. Sąd pierwszej instancji przeprowadził wadliwą interpretację art. 4 § 1 k.k. w kontekście art. 81 ustawy Tarcza 4.0, zaś Sąd odwoławczy zaaprobował taką wadliwą wykładnię. Doszło w ten sposób do jednoczesnego zastosowania ustawy nowej i starej, co uznać należy za zabieg niedopuszczalny. W konsekwencji doprowadzono do sytuacji, w której poza nawias kary łącznej błędnie wyrzucono karę 6 miesięcy pozbawienia wolności wymierzoną wyrokiem Sądu Rejonowego w S. z dnia 16 października 2020 r., sygn. akt II K [...]

Ustawa nowa zawierała przepis intertemporalny – art. 81 Tarczy 4.0, stanowiący *lex specialis* względem art. 4 k.k., w brzmieniu: „1. Przepisy rozdziału IX ustawy zmienianej w art. 38, w brzmieniu dotychczasowym, stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy. 2. Przepisy rozdziału IX ustawy zmienianej w art. 38, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy”. Jak trafnie wskazano w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2021 r., sygn. I KZP 2/21: „przyjęcie, że przepisy art. 81 ust. 1 i 2 Tarczy 4.0 wprowadzają wyjątki od zasady wyrażonej w treści art. 4 § 1 k.k. nie pozwala na uznanie za trafne poglądów, zgodnie z którymi, z ww. przepisów da się wyinterpretować zakaz łączenia kar prawomocnie orzeczonych do dnia 23 czerwca 2020 r. z karami prawomocnie orzeczonymi po tej dacie. Przepisy art. 81 ust. 1 i 2 Tarczy 4.0 zawierają zwroty jednoznaczne, które nie odnoszą się do kwestii łączenia kar prawomocnie orzeczonych do dnia 23 czerwca 2020 r. z karami prawomocnie orzeczonymi po tej dacie. Mając zaś na uwadze fakt, że ww. regulacje są przepisami modyfikującymi art. 4 § 1 k.k., czyli inaczej mówiąc, wprowadzającymi wyjątki od statuowanej w nim zasady prawa intertemporalnego, nie podlegają one wykładni rozszerzającej” (por. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2022 r., sygn. akt V KK 46/22).

Innymi słowy: art. 81 ustawy Tarcza 4.0 opisuje dwa mechanizmy. Po pierwsze - tam, gdzie wszystkie kary podlegające łączeniu wymierzono przed 24 czerwca 2020 r., tam zastosowanie znajdzie ustawa stara, bez względu na to, czy ustawa nowa była względniejsza (art. 81 ust. 1). Po drugie - tam, gdzie wszystkie

kary podlegające łączeniu orzeczono po 24 czerwca 2020 r., tam na takich samych zasadach należy stosować ustawę nową (art. 81 ust. 2). Co istotne, art. 81 Tarczy 4.0. stanowi jedynie przepis intertemporalny i nie wprowadza dodatkowej przesłanki negatywnej dla łączenia kar – a za taką należałoby uznać zakaz łączenia kar wymierzonych przed oraz po 24 czerwca 2020 r. Oznacza to, że jeśli skazany został ukarany wyrokami wydanymi przed 24 czerwca 2020 r. oraz po tej dacie, to nie jest możliwe powoływanie się na treść art. 81 Tarczy 4.0.

W realiach niniejszej sprawy wobec skazanego wydano 59 wyroków, z czego 58 zostało wydanych przed 24 czerwca 2020 r., zaś 1 po tej dacie. Sąd miał obowiązek zastosować art. 4 § 1 k.k., art. 85 k.k. oraz 86 k.k. w „czystej” postaci, bez odwoływania się do treści art. 81 Tarczy 4.0. To zaś skutkowałoby włączeniem kary wymierzonej wyrokiem Sądu w S., sygn. akt II K [...] w ramy wydanego wyroku łącznego.

Rażąco błędna jest zatem teza zawarta w uzasadnieniu Sądu odwoławczego, który wywodził: „Oczywiste jest zatem to, że przepisy nowe, tj. obowiązujące od dnia 24 czerwca 2020 r., wykluczają możliwość połączenia kary wymierzonej skazanemu wyrokiem Sądu Rejonowego w S. z dnia 16 października 2020 r. w sprawie sygn. akt II K [...], z jakąkolwiek inną karą (stosownie objęciu jej węzłem kary łącznej), a to z tego względu, że w sprawie tej D. A., został skazany po wejściu w życie ustawy z dnia 24 czerwca 2020 r.”. Nawet uznając, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo zdecydował o zastosowaniu ustawy starej, to i tak dopuścił się naruszenia art. 85 k.k., art. 4 § 1 k.k. oraz art. 81 ustawy Tarcza 4.0. – zaś Sąd odwoławczy wadliwe zaaprobował takie naruszenie.

Podsumowując tę część rozważań: Sąd pierwszej instancji nie tylko nie porównał nowej i starej ustawy pod kątem ich względności dla sprawcy, ale także – już po dokonaniu wyboru ustawy starej jako podstawy wydania wyroku łącznego – w sposób błędny zastosował kryteria łączenia kar. Sąd odwoławczy zaaprobował zaś taki stan rzeczy. Sąd Najwyższy podziela stanowisko skarżącego, wedle którego doszło tu do naruszenia art. 4 § 1 k.k. w zw. z art. 81 ust. 1 Tarczy 4.0, także na etapie kontroli instancyjnej. Już sama ta okoliczność skutkować musiała uchyleniem zaskarżonego wyroku.

Drugi z podniesionych zarzutów dotyczył wadliwego zastosowania przesłanek i dyrektyw wymiaru kary łącznej, a to art. 85a k.k. w zw. z art. 85 § 1 k.k. w zw. art. 86 § 1 k.k., poprzez ich nieprawidłowe zastosowanie i wymierzenie skazanemu kary łącznej na zasadzie asperacji zmierzającej w kierunku kumulacji. W tym zakresie zwrócić należy uwagę na dwie kwestie.

Po pierwsze, Sąd odwoławczy nie stosował art. 85a k.k. w zw. z art. 85 § 1 k.k. w zw. art. 86 § 1 k.k., ale jedynie przeprowadzał kontrolę instancyjną ich stosowania przez Sąd pierwszej instancji. Dalsze rozważania prowadzone będą w takiej właśnie perspektywie.

Po drugie, w realiach niniejszej sprawy doszło do wadliwego zaakceptowania błędnej wykładni przesłanek opisanych w art. 85 k.k. oraz 86 k.k., ale ze względu na uwzględnienie dodatkowego kryterium łączenia kar, zawartego w art. 81 Tarczy 4.0, a sprzecznego z przywołanymi artykułami. Kwestia ta była już przedmiotem rozważań.

Skarżący trafnie podnosi jednak naruszenie także art. 85a k.k., precyzującego dyrektywy wymiaru kary łącznej. Zgodnie z jego brzmieniem (sprzed 1 października 2023 r.): „Orzekając karę łączną, sąd bierze pod uwagę przede wszystkim cele zapobiegawcze i wychowawcze, które kara ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa”.

Dyskrecjonalna władza w zakresie wymiaru kary nie oznacza absolutnej swobody – musi być ona wykonywana na podstawie i w granicach prawa. W tym wypadku punktem odniesienia jest art. 85a k.k. oraz inne dyrektywy wymiaru kary (zob. m.in. P. Kardas [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część II. Komentarz do art. 53-116*, wyd. V, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, art. 85(a)). Wskazując na okoliczności przemawiające za określonym wymiarem kary, Sąd winien obiektywnie rozważyć te okoliczności sprawy, które uzna za istotne właśnie z ich perspektywy. Wadliwe zastosowanie dyrektyw wymiaru kary czy też zupełne pominięcie ich w procesie wymierzania kary nie pozostaje pod ochroną zasady sędziowskiej swobody wymiaru kary, lecz stanowi naruszenie prawa materialnego.

Sąd odwoławczy zaaprobował w całości stanowisko Sądu pierwszej instancji, dlatego to właśnie od analizy uzasadnienia wyroku tego Sądu rozpocząć należy ocenę zasadności zarzutu.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że Sąd Rejonowy nie wyjaśnił, w jaki sposób wymierzenie kary 12 lat pozbawienia zapewni realizację celów wychowawczych oraz wpłynie na kształtowanie świadomości prawnej społeczeństwa. Argumentacja w tym zakresie właściwie nie została zaprezentowana. Wadliwość wyroku pierwszoinstancyjnego nie sprowadza się jednak wyłącznie do kwestii luk w uzasadnieniu.

Sąd pierwszej instancji podjął polemikę z wolą ustawodawcy, precyzując nieznaną prawu dyrektywę prymatu łączenia kar na zasadzie kumulacji. Sąd wskazał, że: „instytucja kary łącznej w ocenie sądu została wypaczona. Na pewno przez skazanych, którzy oczekują premiowania ich niskimi karami za to, że popełnili dużo przestępstw w krótkich okresach czasu. Doświadczenie orzecznicze przekonało sąd, że tylko kara wymierzana poprzez prostą kumulację z niewielkimi „odchyleniami” w kierunku absorpcji znajduje uzasadnienie i w tym kierunku powinny zmierzać wszystkie regulacje modyfikujące przepisy dotyczące wyroków łącznych”. Sąd nie rozważał tu sytuacji skazanego, ale odwołał się do ogólnej zasady, wynikającej z jego osobistego przeświadczenia. Tymczasem kara łączna jest instytucją, która z założenia zapobiegać ma automatyzmowi, sprowadzającemu się do sumowania kar. Polski ustawodawca jednoznacznie wyraził wolę, by ostateczny wymiar kary, odbywanej przez sprawców wielokrotnych, nie był redukowany na poziomie wykonania, ale właśnie w procesie wyrokowania, z uwzględnieniem szeregu złożonych przesłanek. Rolą sądu nie jest podważanie powyższego stanowiska, ale orzekanie z uwzględnieniem założeń obowiązującego modelu.

Uzasadniając wymiar kary łącznej Sąd Rejonowy stosował argumentację wewnętrznie sprzeczną, zawierającą wywód wskazujący, że: „nie ma najmniejszych szans, aby skazany szkody te naprawił w pełnej wysokości i w każdym przypadku. Uniemożliwi mu to choćby odbywanie sprawiedliwych kar pozbawienia wolności. I to także jest okoliczność, która przekonała sąd do tego, aby nie traktować skazanego pobłażliwiej. On na to po prostu nie zasługuje. Niezależnie od solennych deklaracji,

że pieniądze te odda. Nie będzie miał na to szans”. Dochodzi tu zatem do swoistego zapętlenia – zdaniem Sądu pierwszej instancji skazany nie naprawi szkód, które wyrządził przestępstwem, gdyż będzie odbywał długoletnią karę pozbawienia wolności, co jednocześnie stanowić ma argument za orzeczeniem takiej właśnie kary. Co więcej, na podstawie tych samych przesłanek możliwe jest wnioskowanie przeciwne: kara łączna w krótszym wymiarze pozwoli ukaranemu szybciej wrócić do społeczeństwa i rozpocząć spłatę długów, powstałych w wyniku popełnienia przestępstw. Nie przesądzająca, która z powyższych perspektyw jest uzasadniona, gdyż nie jest to rolą Sądu Najwyższego, stwierdzić trzeba, że argumentacja obarczona błędem formalnym nie może zasługiwać na aprobatę.

Jako argument za wysokim wymiarem kary Sąd pierwszej instancji podniósł także to, że: „W tej sprawie skazany popełnił kilkadziesiąt przestępstw, zajmowały się nimi sądy w całym kraju na przestrzeni kilku lat”. Ani długotrwałość postępowania, ani jego rozproszenie nie mogą przemawiać za większą surowością kary, nie sposób powiązać tak sformułowanych okoliczności z dyrektywami jej wymiaru.

Sąd pierwszej instancji wskazał również, iż: „Były to przestępstwa podobne, wyczerpujące znamiona tego samego czynu zabronionego. Gdyby te czyny były objęte jednym postępowaniem to skazanemu groziłaby kara do ośmiu lat pozbawienia wolności. Do tego zważywszy na kwalifikację prawną zasadne byłoby zastosowanie art. 91 k.k. dotyczącego wymiaru kar dla ciągu przestępstw. Wówczas sąd mógłby orzec karę maksymalnie ośmiu lat jeszcze zwiększoną o połowę. Czyli łącznie byłoby to dwanaście lat pozbawienia wolności”. Jednocześnie jednak Sąd nie zaprezentował żadnej argumentacji przemawiającej za tym, że taka maksymalna kara zostałaby wymierzona, gdyby zastosowano konstrukcję ciągu przestępstw. Biorąc pod uwagę *modus operandi* skazanego (zakładający brak bezpośredniej relacji z pokrzywdzonymi i brak kreowania relacji zaufania) oraz stosunkowo niskie kwoty poszczególnych oszustw kwestia ta wymagała szerszego wyjaśnienia – jeśli już Sąd zdecydował się przyjąć art. 91 k.k. za punkt odniesienia.

Powyższa argumentacja Sądu pierwszej instancji została w pełni zaaprobowana przez Sąd odwoławczy, który w uzasadnieniu wskazał, że: „Sąd I instancji w sposób właściwy, zgodny zarówno z powołanymi przepisami, jak i z

zasadami doświadczenia życiowego i regułami logicznego wnioskowania, a nadto w ramach prerogatywy sędziowskiej, ukształtował wymiar kary łącznej wobec skazanego D.A.”.

Jednocześnie Sąd odwoławczy uzupełnił argumentację Sądu pierwszej instancji o dodatkowe kwestie. Wskazał, że: „Kara łączna pozbawienia wolności w wymiarze 12 lat, biorąc pod uwagę ilość wymierzonych kar jednostkowych, liczbę popełnionych przestępstw, ich rodzaj, sposób działania oraz liczbę osób pokrzywdzonych i wyrządzone im krzywdy, w żaden sposób nie jawi się jako rażąco surowa czy niewspółmierna”. Nie odniósł się jednak ani do kwestii pokrzywdzenia (które miało charakter rozproszony i rozłożyło się na wielu pokrzywdzonych), ani do rodzaju popełnionych przestępstw.

Odnosząc się do kwestii wymiaru kary łącznej i akceptując podejście Sądu pierwszej instancji do posiadanej przez skazanego opinii w trakcie odbywania kary, Sąd odwoławczy podkreślił, że „poprawne zachowanie skazanego jest jego obowiązkiem wynikającym zarówno z przepisów kodeksu karnego wykonawczego, jak i regulaminu odbywania kary i nie może stanowić podstawy do premiowania skazanego w takim szerokim zakresie, jakim jest wpływ na wymiar kary łącznej”.

Jest rzeczą oczywistą, że pozytywne zachowanie skazanego w trakcie odbywania kary nie może determinować wymiaru kary łącznej, ale nie sposób przyjąć, że okoliczność tę można zupełnie pominąć przy wydawaniu wyroku łącznego. Ma ona istotne znaczenie w kontekście celów wychowawczych, o których mowa w art. 85a k.k. Jeśli z informacji uzyskanych z zakładu karnego wynika, że proces resocjalizacji przebiega pomyślnie, to inaczej definiowane muszą być cele wychowawcze, stawiane przed karą łączną.

W ocenie Sądu Najwyższego przy wymiarze kary łącznej uwzględniono kryteria, które nie powinny mieć znaczenia dla jej wymiaru. Jednocześnie, wskazując na okoliczności sprawy mogące mieć znaczenie dla wymiaru kary łącznej nie wyjaśniono, w jaki sposób ich wystąpienie rzutowało na jej wymiar. Sąd odwoławczy zaakceptował takie wadliwe stanowisko, uchybiając rzetelności kontroli instancyjnej prawidłowości zastosowania art. 85a k.k.

Odnosząc się do trzeciego zarzutu kasacji, który dotyczył naruszenia art. 87 § 1 k.k. poprzez jego zastosowanie i połączenie kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności oraz wymierzenia w ich miejsce kary łącznej pozbawienia wolności po uprzednim „przeliczeniu” kary ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności, stwierdzić trzeba, że jako zarzut autonomiczny jest on bezzasadny z dwóch powodów.

Po pierwsze, nawet przy odczytywaniu tego zarzutu z uwzględnieniem dyspozycji art. 118 § 1 k.p.k., uznać należy, iż jest on kierowany do orzeczenia Sądu pierwszej instancji. Poruszana w nim kwestia nie była podnoszona w apelacjach, a zatem nie sposób obciążać Sąd odwoławczy brakiem ustosunkowania się do niej.

Po drugie, jeśli – stosując prawidłowo dyrektywy wymiaru kary – Sąd doszedłby do wniosku, że kary ograniczenia wolności należy przeliczyć i połączyć z karami pozbawienia wolności, to decyzja taka nie stanowiła naruszenia prawa. Sąd pierwszej instancji nie był zobligowany do wymierzania dwóch rodzajów kar, a tym samym, Sąd odwoławczy, akceptując wyrok w tym zakresie, nie dopuścił się naruszenia prawa.

Mając to wszystko na względzie, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Płocku do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Przeprowadzając ponownie kontrolę instancyjną, Sąd odwoławczy będzie miał na uwadze przedstawione wyżej zapatrywania prawne.

D.Z.

[ms]